

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА

Навчально-науковий Юридичний інститут

Кафедра конституційного, міжнародного та адміністративного права

РОЗВАДОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

КОНСТИТУЦІЙНА ЮРИСДИКЦІЯ

(методичні вказівки для підготовки до семінарських занять магістрів 1-го року заочної
форми навчання)

Івано-Франківськ, 2024

УДК 340.131.5
Р64

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (протокол №2 від 30 вересня 2024 р.

Сворак С. Д. доктор юридичних наук, професор, кафедри теорії та історії держави і права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Книш В. В. доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Розвадовський В.І. Конституційна юрисдикція; методичні вказівки для підготовки до семінарських занять студентів магістрів 1-го року заочної форми навчання) – Івано-Франківськ, 2024, - 30 с.

Методичні вказівки з дисципліни «Конституційна юрисдикція» розроблені на основі навчального плану та призначені для підготовки до семінарських (практичних) занять студентів магістрів першого року навчання.

В даних методичних вказівках прописані рекомендації для підготовки кожної з тем дисципліни «Конституційна юрисдикція». Окрім того, вказана література та нормативно-правові акти, завдання до семінарських занять, завдання казуси, перелік контрольних запитань та інші наукові джерела, що сприятиме поглибленому вивченню та засвоєнню відповідних знань магістрами.

Методичні вказівки з дисципліни «Конституційна юрисдикція» призначені для студентів магістрів, аспірантів та викладачів ВНЗ.

Розвадовський В.І., 2024 рік
Прикарпатський національний

ВСТУП

Конституційна юрисдикція, яка здійснюється єдиним органом конституційного правосуддя в порядку судочинства є новим інститутом застосування принципів верховенства права і верховенства Конституції України для Української держави.

Практична дійсність, яка відображає конституційно-правові відносини в державі, свідчить про своєчасність і пряму необхідність введення конституційного правосуддя для функціонування механізму держави, дотримання конституційних критеріїв у законодавчій діяльності, непорушності і гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Конституційна юрисдикція за змістом і формою є втіленням особливої функції держави, на яку покладено обов'язки охороняти і захищати Конституцію України. В процесі здійснення конституційного правосуддя виявляється суть конституційних норм і окремих понять, що є умовою офіційного тлумачення Конституції і законів України, забезпечується пріоритет і верховенство прав і свобод громадян у відносинах з державою.

Конституційна юрисдикція реалізується за принципами конституційного правосуддя і її мета спрямована на досягнення непорушності конституційного правопорядку, втілення принципу розподілу влад і верховенства права, до якого прагне суспільство.

З цією метою створено Конституційний Суд України, як постійно діючий орган судової влади і його роль в сучасних умовах полягає у забезпеченні режиму конституційності на всій території України і прямої дії Конституції України, їх верховенства стосовно всіх суб'єктів права та правовідносин, які складаються в суспільному житті. Важливою складовою конституційного правосуддя є здійснення функції конституційного контролю за правомірністю законів та інших нормативно-правових актів, які приймаються у державі, що дає можливість захищати і охороняти право як соціальну цінність, виключаючи будь-які спроби діяти не правовими засобами у сфері публічних та приватних інтересів.

Конституційне правосуддя виступає в інтегрованому виді як вища форма державної контрольної діяльності і для цього існує спеціалізована судова процедура. Поєднання матеріальних та процесуальних норм права дає можливість займати Конституційному Суду України провідну роль у ефективному досягненні

мети — розв'язанні спорів, конституційній оцінці відповідності законів та інших нормативно-правових актів, наданні висновків, щодо запропонованих змін до Конституції України, тощо.

Спецкурс "Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в Україні" відображає складову учбової дисципліни "Конституційне право України". Він безпосередньо пов'язаний з такими дисциплінами, як "Організація судових та право охоронних органів", "Теорія держави та права" та іншими.

За своїми джерелами спецкурс "Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в Україні" дозволить студентам глибше засвоїти інші юридичні дисципліни: адміністративне право і процес, цивільне право і процес та інші правові дисципліни.

Безперечно, запропонований спецкурс відображає сучасні тенденції підготовки високоосвічених правознавців, здатних глибоко пізнавати складні правові явища, володіти сучасними методами аналізу правовідносин, які стосуються базових конституційних категорій, що вивчаються в курсі "Конституційне право України", що є головним завданням при навчанні отримати необхідні теоретичні та практичні знання і таким чином з'ясувати складний механізм функціонування конституційного правосуддя в Україні, виділяючи за особливими ознаками, формою і сутністю конституційне судочинство як окремого виду юридичного процесу.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

Т е м а 1. Конституційний контроль та конституційна юрисдикція (2 год).

З позиції І.Д. Сліденка про те, що «конституційний контроль – це діяльність органів держави з реалізації принципу верховенства конституції і підтримки режиму конституційної законності за допомогою своїх специфічних методів», слід зазначити, що верховенство конституції вказує на її найвищу юридичну силу у правовій системі, але цим не вичерпується. Якщо верховенство розуміти як якість чи стан володіння більшою владою, авторитетом або пануванням чи першістю щодо кого або чого-небудь, то верховенство конституції засвідчує загальну підпорядкованість об'єктивованому до певної міри її змістом праву, у тому числі й будь-якої політичної влади, яка в такий спосіб набуває легітимності і якій через це коряться люди. З цієї причини верховенство конституції передбачає її верховенство й щодо (зокрема або насамперед) парламенту і, як наслідок, – вищу юридичну силу щодо усіх «підконституційних» правових актів, які створюються парламентом (Ю. Лімбах).

Відповідно, конституційний контроль органічно пов'язаний із владою органу, наділеного правом скасовувати акти, що не відповідають конституції як основному закону держави. Й у цьому аспекті конституційний контроль може бути визначений як влада, надана відповідному органу контролювати й у разі необхідності встановлювати відповідність або невідповідність конституції актів, ухвалених різноманітними органами публічної влади, й особливо актів, ухвалених представницькими установами (В.В. Маклаков).

Незважаючи на це, здійснення конституційного контролю можливе лише за умови наявності конституції як такої, причому норми конституції повинні бути формально визначеними та мати вищу юридичну силу порівняно з нормами усіх інших актів. У разі, якщо в країні діє неписана або змішана за формою конституція, то конституційний контроль здійснюватися не може. Такий самий

висновок справедливий і щодо «гнучких» конституцій, оскільки неможливо зіставити ухвалювані акти зі вже чинними парламентськими актами або актом, що має назву конституції, але змінюється за такою самою процедурою, як і інші акти парламенту.

З цього погляду, необхідність конституційного контролю продиктована таким: по-перше, конструкцією державної влади, що ускладнилася великою кількістю правовідносин, а звідси – великою кількістю норм права і більш високим ризиком їхньої суперечливості, і, по-друге, ієрархією органів держави, які беруть участь у процесі правотворчості, що, у свою чергу, породжує ієрархію норм права, що сукупно з дією принципу верховенства конституції і породжує таку необхідність (І.Д. Сліденко).

Отже опрацювання студентами цієї теми має не тільки теоретичне а і практичне значення.

Питання для обговорення.

1. Функціональне призначення та поняття конституційного контролю.
2. Органи конституційного контролю. Конституційна юстиція як інституційна форма здійснення конституційного контролю.
3. Моделі конституційного контролю та їхня загальна характеристика.
4. Види конституційного контролю.
5. Основні історичні етапи становлення та розвитку конституційної юстиції в Україні.

Завдання до теми.

Тестові завдання.

1. Як звали суддю-доповідача у справі «Мербері проти Медісона»?
 - a) Джон Едемс;
 - b) Джон Маршалл;
 - c) Роджер Тоні;
 - d) Вільям Джонсон.
2. У якому році почав діяти перший у світі конституційний суд – спеціальний орган конституційної юрисдикції?
 - a) 1803;
 - b) 1849;
 - c) 1920;
 - d) 1948.

3. У якій конституції вперше було передбачено утворення Конституційного Суду України?

- a) Конституція УНР 1918 року (зі змінами);
- b) Конституція УРСР 1937 року (зі змінами);
- c) Конституція УРСР 1978 року (зі змінами);
- d) Конституція України 1996 року (зі змінами).

4. У якому році на рівні конституції вперше було передбачено утворення Конституційного Суду України?

- a) 1919;
- b) 1929;
- c) 1990;
- d) 1996.

5. Хто був обраний першим Головою Конституційного Суду України?

- a) О.М. Мироненко;
- b) В.М. Шаповал;
- c) С.В. Шевчук;
- d) Л.П. Юзьков.

Практичні завдання.

1. Провести порівняльний аналіз конституційно-правового регулювання конституційного контролю згідно з Конституцією Франції (https://pravo.org.ua/img/books/files/1522085069fr_const_final.pdf), Конституцією Італії (https://pravo.org.ua/img/books/files/1532528829const_italy.pdf), Конституцією Польщі (https://pravo.org.ua/img/books/files/1525439592pol_const_new_a5_web.pdf) та заповнити наведену нижче таблицю. Завдання виконується письмово з обов'язковим посиланням на конкретні положення конституції відповідної держави.

Критерії	Франція	Італія	Польща
Найвищі органи влади, наділені повноваженнями щодо здійснення конституційного контролю			
Орган конституційної юрисдикції			
Кількісний склад органу конституційної юрисдикції			
Суб'єкти формування кількісного складу органу конституційної юрисдикції			
Термін призначення (обрання) на посаду члена органу конституційної юрисдикції			
Вимоги до кандидата на посаду члена органу конституційної юрисдикції			

Повноваження органу конституційної юрисдикції			
Форми звернення до органу конституційної юрисдикції			
Суб'єкти звернення до органу конституційної юрисдикції			
Акти органу конституційної юрисдикції			

2. Провести порівняльний аналіз конституційно-правового регулювання конституційного контролю згідно з Конституційним договором між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України 1995 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1к/95-вр#Text>), Конституцією України в редакції 1996 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/ed19960628>) та Конституцією України в редакції 2021 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>) та заповнити наведену нижче таблицю. Завдання виконується письмово з обов'язковим посиланням на конкретні конституційні положення.

Критерії	Конституційний договір	Конституція України в редакції 1996 року	Конституція України в редакції 2021 року
Найвищі органи влади, наділені повноваженнями щодо здійснення конституційного контролю			
Орган конституційної юрисдикції			
Кількісний склад органу конституційної юрисдикції			
Суб'єкти формування кількісного складу органу конституційної юрисдикції			
Термін призначення (обрання) на посаду члена органу конституційної юрисдикції			
Вимоги до кандидата на посаду члена органу конституційної юрисдикції			
Повноваження органу конституційної юрисдикції			
Форми звернення до органу конституційної юрисдикції			
Суб'єкти звернення до органу конституційної юрисдикції			
Акти органу конституційної юрисдикції			

3. За результатами опрацювання статті О. Мироненка «Еволюція та особливості функціонування соціалістичної моделі конституційної юстиції (1945-

1980 роки)» (Вісник Конституційного Суду України. 2007. № 6. С. 69-80) письмово відповісти на такі питання:

1. У якій соціалістичній державі у вказаний період було запроваджено конституційний суд – єдиний орган конституційної юрисдикції – та якими повноваженнями його було наділено;

2. Якими особливостями характеризується у вказаний період розвиток конституційної юстиції у Польщі.

Питання для підготовки рефератів:

1. Верховенство конституції та верховенство парламенту.
2. Змішані моделі конституційної юстиції.
3. Процедура ампаро: досвід Іспанії.

Список рекомендованих джерел.

- Конституція України від 28.06.1996 р., зі змінами //Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С.141
- Закон України «Про Конституційний Суд України від 13.07.2017 р.
- Барабаш Ю. Г. Конституційний Суд versus адміністративні суди?: роздуми з приводу статті В. М. Кампо / Ю. Г. Барабаш// Юрид. вісн. України. – 2009. – № 38. – С. 12.
- Баулін, Ю. В. Новий конституційний формат діяльності Конституційного Суду України: конституційна скарга / Ю. В. Баулін // Право України. - 2016. - N 7. - С. 19-23 Баулін Ю. Двадцять років вітчизняної конституційної юрисдикції / Ю. Баулін // Вісник Конституційного Суду України.– 2016. – № 4-5. – С. 23-40.
- Ковалко Н. М. Актуальні пропозиції імплементації міжнародного законодавства в сфері конституційного контролю в правову систему України/ Н. М. Ковалко, А. О. Дрозд // Право і суспільство. – 2016. – № 4. – С. 26-33
- Кравчук В. Особливості конституційно-правового статусу суддів Конституційного Суду України / В. Кравчук // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 4. – С. 109-112.
- Летнянчин Л. І. Конституційна судова реформа: проблеми та перспективи / Л. І. Летнянчин // Вісник Національної академії правових наук України: зб. наук. пр. / редкол.: О. В. Петришин та ін.: – Х.: Право, 2016. – № 3 986). – С. 194-203.21
- Савчин М. В. Конституційний Суд України та реалізація Конституції України / М. В. Савчин // Публічне право. – 2015. –№ 1. – С. 9-17.

- Стецюк П. Зміни до Основного Закону України щодо правосуддя (конституційно-юрисдикційний зріз) / П. Стецюк // Вісник Конституційного Суду України. – 2016. – № 4-5. – С.194-201.
- Стрижак А. А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави / А. А. Стрижак // Право України. – 2010. – № 6. – С.4-11.
- Шаповал, В. М. Конституційний контроль в Україні: концепт та інститути / В. М. Шаповал // Право України. - 2016. - N 10. - С. 125-140.
- Шевчук І.М. Становлення та розвиток інституту конституційного контролю в Україні / І.М.Шевчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право» / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Т. І. – Вип. 31. – С.112-115.

Т е м а 2. Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні (2 год).

При опрацюванні цієї теми студентам варто зосередитись на тому, що відповідно до судової реформи 2016 року Конституційний Суд України виведено за межі системи судоустрою України і про нього більше не згадується у розділі VIII Конституції України – “Правосуддя”. У такий спосіб було враховано особливе функціональне призначення Конституційного Суду України та здійснюваний ним вплив на організацію та здійснення публічної влади.

Здійснюючи конституційний контроль, Конституційний Суд України приймає принципово важливі для життєдіяльності держави й суспільства рішення, які окрім, власне, правових мають й очевидні політичні наслідки. Водночас Конституційний Суд України не замінює, не може і не має замінювати парламент, главу держави чи уряд тощо і здійснювати їхні повноваження. Наведене не заперечує права й обов’язку Конституційного Суду України визначати наявні проблеми, які потребують вирішення іншими органами влади, або вказувати на наслідки запровадження змін до Конституції України у певній редакції. Такий підхід повною мірою відповідає функціональному призначенню Конституційного Суду України – органу конституційної юрисдикції – гарантувати верховенство Конституції як Основного Закону України, вирішуючи питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснюючи офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України

Відстоюючи тезу про функціональний плюралізм судової влади, вважаємо, що виведення Конституційного Суду України за межі системи судоустрою України згідно з Законом України від 02.06.2016 № 1401-VIII “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)” не перетворює його на квазісудовий орган і не виключає його ідентифікації як органу судової влади.

Розглядаючи друге питання семінару слід мати на увазі, що Конституційний Суд України, не виступаючи політичним органом, тим не менше, виконує важливі політичні функції. Це впливає з того, що й сама Конституція, охороняти яку покликаний Конституційний Суд України, є одночасно і юридичним, і політичним документом. Тому значна кількість рішень, що виносяться Конституційним Судом, особливо у випадках, коли предметом конституційного розгляду є проблеми поділу повноважень та меж компетенції органів окремих гілок державної влади, має політичний характер, тобто стосується відносин, що є безпосередньо пов’язаними з практикою та реалізацією державної влади.

Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України натеper окрім Конституції України визначається наступними нормативними актами:

- Законом України від 13.07.2017 № 2136-VIII “Про онституційний Суд України” (зі змінами), який установлює порядок організації і діяльності Конституційного Суду України, порядок конституційного провадження, процедуру розгляду справ та виконання рішень і висновків;
- Регламентом Конституційного Суду України, ухваленим Постановою Конституційного Суду України від 22.02.2018 № 1-пс/2018, який установлює згідно з Законом організацію внутрішньої роботи Конституційного Суду України та відповідні правила процедури розгляду ним справ;
- актами Конституційного Суду України, що регламентують організацію його роботи, відповідно до Закону та Регламенту Конституційного Суду України (наприклад, Положення про Постійну комісію з питань регламенту та етики Конституційного Суду України, ухвалене Постановою Конституційного Суду України від 03.12.2018 № 40-п/2018) та інше.

Згідно з Конституцією України та Законом України від 13.07.2017 № 2136-VIII “Про Конституційний Суд України” (зі змінами) діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, відкритості, повного і

всебічного розгляду справ, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків.

Питання для обговорення.

- Політико-правова природа Конституційного Суду України.
- Політизація конституційної юстиції і доктрина політичного питання.
- Нормативне регулювання організації та діяльності Конституційного Суду України.
- Засади діяльності Конституційного Суду України.

Практичні завдання до теми семінару.

Тестові завдання.

- Кого насамперед визнають автором концепції «*Rechtsstaat*» (правової держави)?
 - Альберта Дайсі;
 - Ганса Кельзена;
 - Каре де Мальберга;
 - Роберта фон Моль.
- Якою складовою верховенства права охоплюється вимога чіткості підстав, цілей і змісту нормативних приписів, особливо тих із них, що адресовані безпосередньо особі?
 - заборона свавілля;
 - юридична визначеність;
 - дотримання прав людини;
 - заборона дискримінації та рівність перед законом.
- Якою складовою верховенства права охоплюється вимога наявності розвинених процедур в діяльності органів влади і посадових осіб, передусім у їх відносинах з особою?
 - заборона свавілля;
 - юридична визначеність;
 - дотримання прав людини;
 - заборона дискримінації та рівність перед законом.
- Якою складовою верховенства права охоплюється вимога неприпустимості нерівного ставлення до ситуацій, які можуть бути

порівняні, або рівного ставлення до нерівних ситуацій, якщо таке ставлення не може бути виправдане об'єктивними причинами?

- заборона свавілля;
 - юридична визначеність;
 - дотримання прав людини;
 - заборона дискримінації та рівність перед законом.
-
- Відповідно до ч. 1 ст. 19 Конституції України правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Яку складову верховенства права втілено у наведених приписах?
 - заборона свавілля;
 - юридична визначеність;
 - дотримання прав людини;
 - заборона дискримінації та рівність перед законом.

Практичні завдання

- Проаналізувати наведені нижче рішення Конституційного Суду України: Рішення Конституційного Суду України від 31.03.2015 № 1-рп/2015 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 469 Митного кодексу України;

Рішення Конституційного Суду України від 21.12.2017 № 3-р/2017 у справі про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії;

Рішення Конституційного Суду України від 27.02.2018 № 1-р/2018 у справі про оподаткування пенсій і щомісячного довічного грошового утримання;

Рішення Конституційного Суду України від 11.10.2018 № 7-р/2018 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу першого пункту 40 розділу VI “Прикінцеві та перехідні положення” Бюджетного кодексу України.

За результатами проведеного аналізу письмово визначити юридичні позиції Конституційного Суду України щодо такої складової верховенства права, як правова визначеність, та надати їй узагальнене визначення.

- Проаналізувати Висновок Конституційного Суду України від 31.10.2019 № 4- в/2019 у справі щодо адвокатської монополії та релевантні положення Висновку Конституційного Суду України від 20.01.2016 № 1-в/2016 у справі щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Який зміст засвідчує така складова верховенства права, як правова визначеність, щодо правотворчої та правозастосовної діяльності?

- Чи поширюється вимога правової визначеності на юрисдикційну діяльність Конституційного Суду України?
- Які правові мотиви та підстави могли бути покладені в основу змістовно іншого висновку Конституційного Суду України від 31.10.2019 № 4-в/2019 у справі щодо адвокатської монополії?

3. Здійснити змістовний аналіз мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22.01.2020 № 1-р(І)/2020 у справі за конституційною скаргою Плєскача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини четвертої статті 42 Закону України “Про Конституційний Суд України”, використовуючи при цьому кольорову візуалізацію:

положення Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів України, відповідно до яких Конституційний Суд України обґрунтував це Рішення, виділіть сірим кольором;

положення міжнародно-правових актів, відповідно до яких Конституційний Суд України обґрунтував це Рішення, виділіть жовтим кольором;

юридичні позиції Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, відповідно до яких Конституційний Суд України обґрунтував це Рішення, виділіть синім кольором;

доводи та висновки, відповідно до яких Конституційний Суд України обґрунтував це Рішення, виділіть зеленим кольором.

За результатами проведеного аналізу підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Що являє собою вимога обґрунтованості рішень і висновків Конституційного Суду України?
- Які складові засвідчують обґрунтованість Рішення Конституційного Суду України від 22.01.2020 № 1-р(І)/2020?
- Що являє собою вимога вмотивованості рішень і висновків Конституційного Суду України?
- Яким є співвідношення обґрунтованості та вмотивованості рішень і висновків Конституційного Суду України?
- Які складові засвідчують вмотивованість Рішення Конституційного Суду України від 22.01.2020 № 1-р(І)/2020?

4. Проаналізувати наведені нижче рішення Конституційного Суду України:

Рішення Конституційного Суду України від 01.06.2016 № 2-рп/2016 у справі про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу;

Рішення Конституційного Суду України від 08.09.2016 № 6-рп/2016 у справі про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій.

За результатами проведеного аналізу підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Що являє собою принцип дружнього ставлення до міжнародного права?
- Яким є функціональне призначення принципу дружнього ставлення до міжнародного права під час здійснення конституційного контролю?
- Які акти міжнародного права застосовуються Конституційним Судом України під час розгляду та вирішення справ конституційної юрисдикції?

5. Проаналізувати Постанову Великої Палати Верховного Суду від 14.03.2018 у справі № П/800/120/14 (номер рішення в ЄДРСР 73195164) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Якою є природа Конституційного Суду України як спеціально утвореного органу конституційної юрисдикції?
- Які аргументи наведені в Постанові Великої Палати Верховного Суду на користь твердження про політичну природу Конституційного Суду України?
- Які аргументи можуть бути надані проти твердження про політичну природу Конституційного Суду України?

Питання для самостійної роботи та обговорення.

- Правова визначеність та легітимні очікування як складові верховенства права.
- Політична нейтральність судді Конституційного Суду України: проблеми забезпечення.
- Саморегулювання діяльності Конституційного Суду України.

Список рекомендованих джерел.

- Конституція України від 28.06.1996 р., зі змінами //Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С.141
- Закон України «Про Конституційний Суд України від 13.07.2017 р.
- Барабаш Ю. Г. Конституційний Суд versus адміністративні суди?: роздуми з приводу статті В. М. Кампо / Ю. Г. Барабаш// Юрид. вісн. України. – 2009. – № 38. – С. 12.
- Баулін, Ю. В. Новий конституційний формат діяльності Конституційного Суду України: конституційна скарга / Ю. В. Баулін // Право України. - 2016. - № 7. - С. 19-23 Баулін Ю. Двадцять років вітчизняної конституційної юрисдикції / Ю. Баулін // Вісник Конституційного Суду України.– 2016. – № 4-5. – С. 23-40.
- Ковалко Н. М. Актуальні пропозиції імплементації між-народного законодавства в сфері конституційного контролю в правову систему України/ Н. М. Ковалко, А. О. Дрозд // Право і суспільство. – 2016. – № 4. – С. 26-33

- Кравчук В. Особливості конституційно-правового статусу суддів Конституційного Суду України / В. Кравчук // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 4. – С. 109-112.
- Летнянчин Л. І. Конституційна судова реформа: проблеми та перспективи / Л. І. Летнянчин // Вісник Національної академії правових наук України: зб. наук. пр. / редкол.: О. В. Петришин та ін.: – Х.: Право, 2016. – № 3 986). – С. 194-203.21
- Савчин М. В. Конституційний Суд України та реалізація Конституції України / М. В. Савчин // Публічне право. – 2015. – № 1. – С. 9-17.
- Стецюк П. Зміни до Основного Закону України щодо правосуддя (конституційно-юрисдикційний зріз) / П. Стецюк // Вісник Конституційного Суду України. – 2016. – № 4-5. – С.194-201.
- Стрижак А. А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави / А. А. Стрижак // Право України. – 2010. – № 6. – С.4-11.
- Шаповал, В. М. Конституційний контроль в Україні: концепт та інститути / В. М. Шаповал // Право України. - 2016. -N 10. - С. 125-140.
- Шевчук І.М. Становлення та розвиток інституту конституційного контролю в Україні / І.М.Шевчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право» / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Т. І. – Вип. 31. – С.112-115.

Тема 3. Провадження у справах конституційної юрисдикції (2 год).

Юрисдикційні повноваження здійснюються Конституційним Судом України у певній, визначеній Законом України від 13.07.2017 № 2136-VIII “Про Конституційний Суд України” (зі змінами) та Регламентом Конституційного Суду, процесуальній формі.

Процесуальна форма в теоретичному плані являє модель правової діяльності, яка віддзеркалює об’єктивну потребу в найбільш ефективному способі досягнення юридично значущого результату, а в технологічному плані — як визначений предметно-функціональною характеристикою правової діяльності послідовний порядок організаційно-технічних дій її учасників, які додержуються певних принципів, а їхнє дотримання забезпечує відповідна система юридичних гарантій.

Процедурно-процесуальна форма є складним явищем, до структури якого входять такі складники:

процесуальні провадження — головний компонент процесуальної форми, що узагальнює предмет кожної юридичної справи і відповідає комплексові

взаємозалежних і взаємообумовлених організаційних і організаційно-технічних дій учасників процесу (предметно-функціональна характеристика);

процесуальні стадії — характеризують динамізм процесуальної форми, що відображує комплекс взаємозалежних процесуальних обставин у процесі їхніх змін (динамічна характеристика);

процесуальний режим — атмосфера чітко налагодженого порядку розгляду юридичних справ (прийняття рішень) і ефективного досягнення результатів, запрограмованих нормативними приписами (принципи процесуальної діяльності та гарантії, що забезпечують їхнє дотримання).

Кожен із цих складників узагальнює характеристики більш конкретних параметрів правової діяльності, розкриваючи тим самим її технологічну природу. Саме в цих елементах найбільш повно розкрито закономірності та особливості цієї чи іншої процесуальної форми.

Питання для обговорення.

1. Поняття та особливості конституційного провадження.
2. Суб'єкти та форми звернення до Конституційного Суду України. Учасники конституційного провадження.
3. Організаційно-правові форми конституційного провадження.
4. Строки конституційного провадження.
5. Поняття, види та характеристика стадій конституційного провадження.

Завдання до теми.

Тестові завдання.

1. Хто НЕ є суб'єктом права на конституційне подання?
 - a) Верховний Суд;
 - b) Президент України;
 - c) Верховна Рада України;
 - d) щонайменше сорок п'ять народних депутатів України.
2. Хто не є суб'єктом права на конституційне звернення?
 - a) Верховний Суд;
 - b) Президент України;

- c) Верховна Рада України;
- d) щонайменше сорок п'ять народних депутатів України.

3. Щодо якого повноваження Конституційного Суду України суб'єктом права на конституційне звернення є Кабінет Міністрів України?

- a) відповідності Конституції України міжнародного договору, що вноситься до Верховної Ради України для надання згоди на його обов'язковість;
- b) відповідності Конституції України (конституційності) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою;
- c) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту;
- d) відповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України.

4. Які обставини можуть бути встановлені на підставі показів свідків у конституційному провадженні?

- a) порушення процедури розгляду, прийняття Верховною Радою України законів України та інших актів або набрання ними чинності;
- b) встановлення порушення Кабінетом Міністрів України Конституції України або законів України;
- c) встановлення порушення Президентом України Конституції України або законів України;
- d) встановлення порушення Радою Міністрів Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України.

5. З якого дня обраховується строк провадження у справі?

- a) постановлення ухвали про відкриття конституційного провадження у справі;
- b) визначення судді-доповідача у справі конституційної юрисдикції;
- c) надання висновку про наявність підстав для відкриття конституційного провадження у справі або відмови у відкритті конституційного провадження у справі;
- d) реєстрації відповідного звернення Секретаріатом Конституційного Суду України.

Практичні завдання.

1. Проаналізувати Постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 20.09.2019 у справі № 826/8078/18 (номер рішення в ЄДРСР 84405839), релевантні положення чинного законодавства та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Яким є функціональне призначення Секретаріату Конституційного Суду України у контексті конституційного провадження?
- Які юридично значущі наслідки недотримання вимог щодо форми звернення до Конституційного Суду України?
- Якими є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі?

2. Проаналізувати Ухвалу Великої палати Конституційного Суду України від 20.06.2018 № 40-у/2018, Ухвалу Великої палати Конституційного Суду України від 07.03.2019 № 8-у/2019, Ухвалу Великої палати Конституційного Суду України від 19.03.2019 № 11-у/2019, Ухвалу Великої палати Конституційного Суду України від

05.11.2019 № 50-у/2019, релевантні положення чинного законодавства та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Якими є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі?
- Яким є порядок вирішення питання про відмову у відкритті конституційного провадження у справі?
- Чи є можливим повторне звернення до Конституційного Суду України щодо того самого предмета?

3. Проаналізувати Ухвалу Другого сенату Конституційного Суду України від 29.01.2020 № 1-уп(II)/2020, Ухвалу Другого сенату Конституційного Суду України від 01.04.2020 № 5-уп(II)/2020, Ухвалу Великої палати Конституційного Суду України від 06.12.2018 № 10-уп/2018, Ухвалу Великої палати Конституційного Суду України від 09.04.2020 № 3-уп/2020, релевантні положення чинного законодавства та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Якими є підстави для закриття конституційного провадження у справі?
- Яким є порядок вирішення питання про закриття конституційного провадження у справі?
- Чи є можливим повторне звернення до Конституційного Суду України щодо того самого предмета?

4. Проаналізувати Ухвалу Другого сенату Конституційного Суду України від 03.10.2018 № 41-уп(II)/2018, Ухвалу Другого сенату Конституційного Суду України від 17.12.2018 № 6-уп(II)/2018, Ухвалу Першого сенату Конституційного Суду України від 16.10.2019 № 20-уп(I)/2019, релевантні положення чинного законодавства та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Якими є підстави для відмови сенатів від розгляду справи на розсуд Великої палати Конституційного Суду України?
- Яким є порядок вирішення питання про відмову сенатів від розгляду справи на розсуд Великої палати Конституційного Суду України?
- Якими є особливості обчислення строків конституційного провадження у разі відмови сенатів від розгляду справи на розсуд Великої палати Конституційного Суду України?

5. До Окружного адміністративного суду міста Києва надійшла позовна заява про визнання протиправною бездіяльності Конституційного Суду України в частині недотримання строків розгляду конституційного подання.

Позивач просить суд визнати протиправною бездіяльність Конституційного Суду України, яка, на його думку, полягає в недотриманні розумного шестимісячного строку розгляду справи за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо конституційності Закону України від 19.10.2017 № 2168- VIII “Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення”.

Ухвалою колегії суддів Конституційного Суду України за вказаним конституційним поданням відкрито провадження у справі. Справа перебуває на розгляді Великої палати Конституційного Суду України починаючи з 02.10.2018.

У цьому зв’язку позивач просить адміністративний суд зобов’язати Конституційний Суд України завершити розгляд вказаної справи протягом двох місяців.

Проаналізувати наведену вище інформацію, релевантні положення чинного законодавства та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- а) Яке рішення має прийняти адміністративний суд за позовом?
- б) Які причини зумовлюють недотримання строків конституційного провадження?
- с) Які заходи можуть бути вжиті для запобігання недотриманню строків конституційного провадження?

6. У квітні 2020 року 49 народних депутатів України звернулися до Конституційного Суду України з конституційним зверненням щодо відповідності Конституції України чинного міжнародного договору України – Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про працевлаштування та співробітництво у сфері трудової міграції від 07.12.2018.

Згода на обов'язковість вказаного міжнародного договору для України була надана Верховною Радою України шляхом прийняття Закону України від 05.02.2020

№ 508-IX про ратифікацію.

У конституційному зверненні, окрім питання про відповідність Конституції України (конституційність) певних положень Угоди від 07.12.2018, порушено питання порушення конституційної процедури прийняття та промульгації Закону України від 05.02.2020 № 508-IX про ратифікацію.

Проаналізувати наведену інформацію у контексті релевантних положень Закону України від 13.07.2017 № 2136-VIII “Про Конституційний Суд України” (зі змінами) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- а) Чи відповідає конституційне звернення вимогам Закону України від 13.07.2017 № 2136-VIII “Про Конституційний Суд України” (зі змінами)?
- б) Яке процесуальне рішення має прийняти Конституційний Суд України відповідно до Закону України від 13.07.2017 № 2136-VIII “Про Конституційний Суд України” (зі змінами)?

Питання для самостійної роботи та обговорення

- 1. Свідки у конституційному провадженні.
- 2. Забезпечення повноти розгляду справи у конституційному провадженні.
- 3. Дотримання строків конституційного провадження.

Список рекомендованих джерел.

- 1. Конституція України від 28.06.1996 р., зі змінами // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С.141
- 2. Закон України «Про Конституційний Суд України від 13.07.2017 р.
- 3. Барабаш Ю. Г. Питання демократії в правових позиціях Конституційного Суду України / Ю. Барабаш // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 82-87.
- 4. Баулін Ю. Новий формат діяльності Конституційного Суду України / Ю. Баулін // Право України. – 2016. – № 7. – С.19-23.
- 5. Горячов Д. А. Поняття правового захисту конституції та її основні елементи / Д. А. Горячов // Порівняльно-аналітичне право. – № 5. – 2015. – С. 61–64.
- 6. Колісник В. Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу /В. Колісник // Вісн. Конституц. Суду України. – 2015. – № 4. – С.103–108.

7. Мельник М. Про межі конституційної юрисдикції та пряму дію норм Конституції України при здійсненні правосуддя / М. Мельник, С. Різник // Вісник Конституційного Суду України. – 2016. – № 4-5. – С. 149-159.
8. Савчин М. Конституційний Суд України і динаміка конституційного порядку / М. Савчин // Вісн. Конституц. Суду України. – 2015. – № 4. – С. 136–141.
9. Члевик О. Особливості свободи як принципу конституційного ладу/ О. Члевик // Вісн. Конституц. Суду України. – 2015. – № 2. – С. 55–65.

Тема 4. Конституційна скарга – засіб юридичного захисту (2 год).

Запровадження в результаті конституційної реформи щодо правосуддя 2016 року нового для України юридичного засобу захисту конституційних прав особи – конституційної скарги – стало за останні роки чи не найбільш обговорюваним нововведенням у контексті реалізованих змін правового статусу Конституційного Суду України. Така прискіплива увага до конституційної скарги є цілком зрозумілою. Протягом двадцяти років юрисдикційної діяльності Конституційного Суду України фізичні та юридичні особи не мали права ініціювати вирішення питання щодо відповідності Конституції України будь-яких правових актів.

Єдина доступна фізичним та юридичним особам до 30.09.2016 – дня набрання чинності змінами до Конституції України – форма звернення до Конституційного Суду України (конституційне звернення) дозволяла клопотати лише про офіційне тлумачення Конституції України та законів України. І хоча здійснення права на конституційне звернення було прямо зумовлено наявністю неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду конституційних звернень не впливали на остаточні судові рішення. Натомість із запровадженням в Україні конституційної скарги, яке стало, серед іншого, результатом змістовних академічних досліджень та тривалої експертної дискусії, видається, що ситуація, що склалася, мала докорінно змінитися.

Повна конституційна скарга передбачає, що за зверненням особи після використання всіх інших засобів юридичного захисту вирішується питання щодо конституційності нормативного або індивідуального адміністративного акта чи судового рішення, який безпосередньо порушує її конституційні права і свободи. Тобто за повною конституційною скаргою об'єктом конституційного контролю

може бути і нормативно-правовий акт, який підлягає застосуванню у конкретній справі, і адресований конкретній особі остаточний індивідуальний акт. Однак, розглядаючи повну конституційну скаргу, орган конституційної юрисдикції не вирішує юридично значущу справу по суті і визначає лише конституційність певного правового акта.

У результаті звернення з нормативною конституційною скаргою на відповідність конституції держави може бути перевірений виключно застосований щодо особи нормативний акт, що спричинило порушення її конституційних прав і свобод. Важливо підкреслити, що конституційний контроль щодо самого правозастосовного.

Студенти при опрацюванні цієї теми семінару особливу увагу зосереджують на реальності конституційної скарги як альтернативного інституту європейського суду з прав людини.

Питання для обговорення.

1. Поняття та сутність конституційної скарги.
2. Умови прийнятності конституційної скарги.
3. Конституційне провадження у справах за конституційними скаргами.
4. Юридично значущі наслідки розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України.
5. Які суб'єкти не можуть скористатись такою формою звернення до КСУ?

Завдання до теми

Тестові завдання

1. Хто не є суб'єктом права на конституційну скаргу?
 - a) професійна спілка;
 - b) громадська спілка;
 - c) непідприємницьке товариство;
 - d) комунальна установа.
2. Який вид конституційного контролю не здійснюється Конституційним Судом України за конституційною скаргою?
 - a) наступний конституційний контроль;
 - b) матеріальний конституційний контроль;
 - c) формальний конституційний контроль;
 - d) факультативний конституційний контроль.

3. Який нормативно-правовий акт НЕ може бути перевірений на відповідність Конституції України (конституційність) за конституційною скаргою?

- a) закон України;
- b) декрет Кабінету Міністрів України;
- c) постанова Кабінету Міністрів України;
- d) указ Президента України, виданий на підставі пункту 4 Перехідних положень Конституції України.

4. Які обставини не зобов'язаний доводити суб'єкт права на конституційну скаргу при зверненні до Конституційного Суду України?

- a) вичерпання усіх інших національних засобів юридичного захисту;
- b) невідповідність Конституції України закону України (його окремих положень);
- c) наявність неоднозначного застосування судами положень закону України (його окремих положень);
- d) порушення гарантованого Конституцією України конституційного права в результаті застосування судами закону України (його окремих положень).

5. У якому випадку Колегія Конституційного Суду України має постановити ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження за конституційною скаргою?

- a) до Конституційного Суду України звернувся громадянин Республіки Польща з конституційною скаргою щодо відповідності Конституції України положень Закону України “Про судовий збір”, застосованого в остаточному судовому рішенні в його справі;
- b) до Конституційного Суду України звернулася громадянка України з конституційною скаргою щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої, дев'ятої статті 129 Конституції України;
- c) до Конституційного Суду України звернулося Товариство з обмеженою відповідальністю з конституційною скаргою щодо визнання неконституційними положень частини першої статті 601 Цивільного кодексу України, застосованих у остаточному судовому рішенні у його справі;
- d) до Конституційного Суду України звернулася особа без громадянства з конституційною скаргою щодо визнання неконституційними положень Закону України “Про оренду державного та комунального майна”, застосованого в остаточному судовому рішенні в її справі.

Практичні завдання

1. Проаналізувати Рішення Конституційного Суду України від 25.04.2019

№ 1-р(II)/2019 у справі за конституційними скаргами Скрипки Анатолія Володимировича та Бобиря Олексія Яковича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 59 Закону України від 28.02.1991 № 796-XII “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”, а також Рішення Чернігівського окружного адміністративного суду від 24.09.2019 у справі № 2540/2686/18 (номер рішення в ЄДРСР 84699401), Постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 03.12.2019 у справі № 2540/2686/18 (номер рішення в ЄДРСР 86273994), Ухвалу Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 22.01.2020 у справі № 2540/2686/18 (номер рішення в ЄДРСР 87079287) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Які темпоральні правила дії рішень та висновків Конституційного Суду України визначені Конституцією України?
- Що являє собою інститут перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами у судовому процесі?
- Які юридично значущі наслідки має аналізоване Рішення Конституційного Суду України для поновлення порушених прав Бобиря О.Я.?

2. Проаналізувати Рішення Конституційного Суду України від 04.09.2019

№ 6-р(II)/2019 у справі за конституційною скаргою Жабо Тетяни Максимівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України, а також Постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду від 13.11.2019 у справі

№ 545/1151/16-ц (номер рішення в ЄДРСР 86173768) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Зважаючи на покладену в основу прийняття Рішення правову аргументацію, яке положення Закону України від 13.07.2017 № 2136-VIII “Про Конституційний Суд України” (зі змінами) мало бути (але не було) застосовано Другим сенатом Конституційного Суду України?

- Які юридично значущі наслідки має аналізоване Рішення для поновлення порушених прав Жабо Т.М.?
- Які юридично значущі наслідки має аналізоване Рішення для практики застосування судами положень частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України?

3. Проаналізувати Рішення Конституційного Суду України від 13.06.2019

№ 4-р/2019 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 392 Кримінального процесуального кодексу України, Рішення Конституційного Суду України від 25.06.2019 № 7-р/2019 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 176 Кримінального процесуального кодексу України, а також ухвалу Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 09.01.2020 у справі № 183/3256/18 (номер рішення в ЄДРСР 86829338), ухвалу Шевченківського районного суду м. Києва від 30.07.2019 у справі № 761/48145/18 (номер рішення в ЄДРСР 84303032) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Які юридично значущі наслідки для правового регулювання кримінального провадження мають рішення Конституційного Суду України про визнання неконституційними положень кримінального процесуального законодавства?
- Наскільки ефективною є конституційна скарга як засіб юридичного захисту конституційних прав особи у кримінальному провадженні?

4. Проаналізувати рішення Європейського суду з прав людини у справі

«Пічкур проти України» та рішення «Mendrei v. Hungary» (§§ 27-44) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- За яких умов орган конституційної юрисдикції визнається судом у контексті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року?
- За яких умов конституційна скарга визнається ефективним засобом юридичного захисту в контексті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року?
- За яких умов конституційна скарга може бути віднесена до національних засобів юридичного захисту, які мають бути вичерпані перед зверненням Європейського суду з прав людини?

5. Проаналізувати постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 22.12.2017 у справі № 201/15357/17 (номер рішення в ЄДРСР 71333869) та підготуватися до аргументованого обговорення таких питань:

- Наскільки виправданим є наділення судів системи судоустрою повноваженням встановлювати при вирішенні справи суперечність Конституції України закону чи іншого правового акта (їх положень)?
- Які юридично значущі наслідки має встановлення судом системи судоустрою суперечності Конституції України закону чи іншого правового акта (їх положень)?
- Які засоби юридичного захисту можуть бути використані іншою стороною у справі у разі незгоди з рішенням суду системи судоустрою, в якому встановлена суперечність Конституції України закону чи іншого правового акта (їх положень)?

Питання для самостійної роботи та обговорення.

1. Заходи забезпечення конституційної скарги.
2. Зловживання правом на подання конституційної скарги.
3. Правозастосовна практика як об'єкт конституційного контролю за конституційною скаргою.

Список рекомендованих джерел.

1. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136 VIII
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Рішення Конституційного Суду України від 17 вересня 2008 р. № 16-рп/2008 у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин шостої, сьомої, дев'ятої статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) // Офіційний вісник України. – 2008. – № 72. – Ст. 2432.
4. Рішення Конституційного Суду України від 15 жовтня 2008 р. № 23-рп/2008 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення пункту 6 частини першої статті 106 Конституції України (справа про проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за

народною ініціативою) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ccu.gov.uk/doccatalog/list?currDir=22778>.

5. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з питань запровадження конституційної скарги в Україні : збірка тез (м. Київ, 18 грудня 2015 р. / Конституційний Суд України ; за заг. ред. Ю. В. Бауліна. – К. : ВАІТЕ, 2016. – 186 с.

6. Барабаш. Конституційний Суд versus адміністративні суди? Роздуми з приводу статті В. М. Кампо/ Ю. Барабаш // Юридичний вісник України. — 2009. — № 38 (742). — 1925 вересня. — С. 12.

7. Право громадян звертатися до Суду конкретизовано у Законі України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. № 422/96ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 49. — Ст. 272.

8. Теоретические и практические аспекты, связанные с индивидуальной конституционной жалобой, в европейской модели конституционного правосудия: материалы Междунар. научнопракт. конф. (1314 мая 2010 г.). — Минск, 2010. - С. 9094, 153,156, 165168.

9. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [наук. редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін.] - К. : Укр. енцикл., 2001. — Т. 3 : К — М. — С. 274275, 277279.

10. Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні // Право України. — 2010. — № 6. — С. 65.

Баулін Ю. Новий формат діяльності Конституційного Суду України / Ю. Баулін // Право України. – 2016. – № 7. – С. 19-23.

11. Горячов Д. А. Поняття правового захисту конституції та її основні елементи / Д. А. Горячов // Порівняльно-аналітичне право. – № 5. – 2015. – С. 61–64.

Перелік питань для самоконтролю.

1. Конституційна юрисдикція як особливий вид застосування конституційного правосуддя у сфері конституційно-правових відносин (поняття, сутність, форми застосування).
2. Конституційний контроль (поняття, сутність і форми реалізації) Завдання охорони Конституції України.
3. Система джерел права у здійсненні конституційного правосуддя.
4. Становлення і розвиток інституту судового конституційного контролю в Україні.
5. Статус Конституційного Суду України (функції, повноваження, верховенство у правозастосовчій практиці).
6. Структура Конституційного Суду України, організація його діяльності.
7. Політико-правові умови формування складу Конституційного Суду України.
8. Статус Суддів Конституційного Суду України, організаційно-правові форми реалізації їх компетенції.

9. Статус постійних представників Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України (правове регулювання повноважень і обов'язковість залучення до розгляду справ).
10. Вимоги, які встановлюються для кандидатів на посаду Судді Конституційного Суду України, порядок звільнення Судді Конституційного Суду України із займаної посади.
11. Гарантії незалежності Суддів Конституційного Суду України та підстави припинення їх повноважень.
12. Обсяг і межі застосування конституційної юрисдикції стосовно конкретних справ і предмета їх розгляду.
13. Верховенство права і верховенство Конституції України у конституційному правосудді.
14. Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в Україні
14. Конституційне правосуддя і внутрішня політика держави.
15. Конституційні цінності і конституційні правовідносини як мета вирішення справ у конституційному правосудді.
16. Критерії розмежування компетенції Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції (предметна і процесуальна підвідомчість).
17. Офіційне тлумачення Конституції і законів України важлива сфера застосування конституційної юрисдикції.
18. Види компетенційних спорів і конституційних конфліктів — особлива сфера у реалізації компетенції Конституційного Суду України.
19. Поняття і види конституційного судочинства.
20. Принципи конституційного судочинства (об'єктивність, повнота, гласність, доступність).
21. Стадії конституційного судочинства.
22. Суб'єкти права конституційних подань і конституційних звернень.
23. Проблема запровадження права громадян на "конституційну скаргу" як конституційна гарантія забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
24. Процесуальні права суб'єктів права, які заявляють клопотання у конституційне правосуддя.
25. Конституційне клопотання: поняття, зміст, вимоги до його юридичних ознак.
26. Конституційне звернення: поняття, зміст, порядок оформлення і подання до Суду.
27. Попередній розгляд конституційних клопотань, його мета і процесуальне вирішення.

28. Форми розгляду у конституційному провадженні конституційних подань і звернень і відповідність їх меті правосуддя.
29. Процесуальні права і обов'язки учасників конституційного судочинства.
30. Чи існує судове доказування, з'ясування обставин і змагальність у конституційному судочинстві? Як реалізується в сфері конституційної юрисдикції принцип "суд права, а не суд фактів"?
31. Сторони чи учасники конституційного судочинства: принципи спеціалізації вимагають уточнення.
32. Зміст і види рішень і висновків Конституційного Суду України.
33. Правові позиції Конституційного Суду України. Специфіка "відмовних актів" Конституційного Суду України з позитивним рішенням.
34. Конституційно-правові вимоги до рішень і висновків Конституційного Суду України.
35. Юридична сила рішень Конституційного Суду України.
36. Верховенство (обов'язковість) рішень Конституційного Суду України як гарантія їх виконання.
37. Окрема думка Судді Конституційного Суду України щодо постановлених рішень і висновків.
38. Перегляд, роз'яснення, незмінюваність правових позицій прийнятих рішень конституційного правосуддя: реалії і перспективи.
39. Остаточність, неоскаржуваність і обов'язковість рішень Конституційного Суду України.
40. Реалізація правової політики держави у рішеннях і висновках Конституційного Суду України.